

Motion till riksdagen

1989/90:Sf344

av Barbro Sandberg m.fl. (fp)

Pensionsfrågor

I denna motion tar vi upp vissa delar av pensionssystemet och ger olika förslag till förändringar, nämligen:

- Undantagandepensionärerna
- Det kommunala bostadstillägget
- De statliga pensionsavtalen
- Folkpension till utlänningar
- Retroaktiv rätt till vårdår
- Pensionärernas avdrag

Undantagandepensionärerna

De pensionärer som har det sämst ställt återfinns bland dem som en gång ansökte och beviljades undantagande från ATP.

Dessa pensionärer utgörs av en grupp som från 1960-talets början fram till 1982 hade laglig rätt att begära undantagande från ATP. Detta var möjligt om vederbörande hade inkomst av annat än förvärsarbete. Vid beräkning av pensionstillskott görs avräkning inte bara mot faktiskt utgående tilläggspension utan också mot den tilläggspension därutöver som skulle ha utgått om undantagande inte hade ägt rum. Även deras rätt till kommunalt bostadstillägg prövas mot de inkomster de skulle ha haft om de inte begärt undantagande.

Bakgrunden till de ursprungliga reglerna för undantagande var att framför allt småföretagare kunde få svårt att frigöra de belopp som krävdes för att betala successivt höjda egenavgifter till ATP. I dessa fall skulle pensionstiden dels tryggas av folkpensionen som skulle ge en grundtrygghet till alla, dels av det efter pensioneringen frigjorda kapitalet i den egna rörelsen.

De senaste tre decennierna i Sverige har kännetecknats av en omfattande strukturomvandling inom näringslivet. Detta har medfört att en relativt stor grupp småföretagare fick realisera sin verksamhet på ofördelaktiga villkor och som före nedläggningen ofta fick acceptera marknadsmässigt dåliga inkomster. Ett sätt att minska kostnaderna var att göra undantagande från ATP. Detta kunde tyckas rationellt vid tidpunkten för beslutet, då grundpensionen inom folkpensionen skulle utgöra en grundtrygghet för alla.

I och med införandet av pensionstillskott ändrades detta förhållande. Standardhöjningen i Sverige under 60-talet skulle också komma folkpensio-

närerna till godo, men det skedde nästan uteslutande genom en successiv höjning av pensionstillskottet samt förbättrat KBT. Denna utveckling kunde inte undantagandepensionärerna förutse och de har därför kommit i stryk-klass på ett sätt som måste upplevas som djupt orättvist.

Pensionsberedningen har i ett delbetänkande kartlagt undantagandepensionärernas situation (SOU 1989:58). Antalet ålderspensionärer med helt eller delvis undantagande från ATP var 19 400 under första kvartalet 1988. Av dessa var 1 300 kvinnor. För 12 000 bortföll pensionstillskottet helt eller delvis. Övriga 7 400 hade alltså en så hög ATP att det inte blev aktuellt med en reducering av pensionstillskottet p.g.a. undantagandet. Av de 19 400 ålderspensionärerna var 37 procent under 70 år.

Kartläggningen visade vidare att år 1985 hade de manliga undantagandepensionärerna en bruttoinkomst på 60 500 kr. jämfört med 79 800 kr. för samtliga manliga ålderspensionärer, dvs nästan 20 000 kr. mindre.

Antalet undantagandepensionärer med förtidspension var vid samma tidpunkt 2 400. Av dessa hade hälften ett bortfall helt eller delvis av pensionstillskott. 75 av dem var i åldrarna 60-64 år.

Bland undantagandepensionärer med förtidspension var situationen ännu sämre. 45-50 % av de ensamstående förtidspensionärer som någon gång begärt undantagande och som saknade eller endast hade låg ATP hade en bruttoinkomst som låg under eller högst motsvarade minimipensionsförmåner. Det är viktigt att påpeka att övriga förtidspensionärer har rätt till dubbla pensionstillskott om de saknar ATP.

Pensionsberedningen har i sin kartläggning konstaterat att årskostnaden för pensionstillskott skulle öka med 130 milj. kr. om undantagandepensionärernas pensionstillskott skulle beräknas med hänsyn till faktiskt utgående ATP. Denna kostnad skulle avta successivt. För år 1995 kan kostnaden beräknas till 110 milj. kr. och för år 2010 till 20 milj. kr.

Folkpartiet har vid flera tillfällen krävt rättvisa för denna grupp av pensionärer, vilka utgör en del av vad vi kallar för det "glömda Sverige". Även om det som nämnts finns undantagandepensionärer med god ekonomi får det inte förhindra att de som har mycket låga inkomster garanteras den minimistandard som tillkommer alla andra. Pensionstillskottet är inte heller behovsprövat för övriga pensionärer. Det kan även i dag således tillfalla pensionärer som visserligen saknar ATP men har avsevärda inkomster från andra håll.

Det bör därför ankomma på regeringen att lägga fram ett förslag om att undantagandepensionärerna skall ges samma rätt till pensionstillskott som andra grupper.

Den ATP som skulle utbetalas för dessa pensionärer om inte undantagande varit gällande reducerar också eventuellt KBT som de annars skulle varit berättigade till. Det är orimligt att ersättning som ej utbetalas skall ingå i inkomstberäkningen som grundar rätt till andra förmåner i försäkringssystemet. Regeringen bör därför utforma ett förslag till lagändring som ger de berörda pensionärerna rätt till KBT som grundas på de inkomster pensionärerna verkligen uppstår. Denna förändring bör träda i kraft den 1 juli 1990.

Skillnaderna i KBT mellan olika kommuner är ännu stora. Det leder till oacceptabla skillnader i levnadsstandard mellan pensionärer som bor i olika kommuner men i övrigt har liknande omständigheter.

På lång sikt är det angeläget att det sker en samordning av folkpensionen och KBT. Behovet av samordning mellan pensionsreglerna och KBT visas också av att en pensionär med enbart folkpension och pensionstillskott som är berättigad till KBT i vissa fall kan få en högre standard efter hyra än en pensionär med låg ATP som saknar rätt till KBT.

Det finns enligt vår uppfattning anledning att ifrågasätta om KBT i framtiden skall vara en primärkommunal uppgift. Det finns skäl som talar för att KBT skall utgå efter samma regler i hela landet. Vi anser att pensionsberedningen bör ges i uppgift att överväga detta.

KBT är en inkomstprövad pensionsförmån. Reglerna för inkomstprövningen är fastslagna i lag. I beräkningsunderlaget vid fastställande av KBT ingår ATP, tjänstepension, vissa arbetsinkomster samt avkastning av kapital och fastighet enligt särskilda regler. I lagen anges vidare de intäkter som inte skall räknas in i inkomstunderlaget. Till dessa intäkter hör bl.a barnbidrag, folkpension och ATP till den del den föranlett minskning av pensionstillskottet.

Ett exempel på intäkt som räknas med i inkomstunderlaget vid beräkning av KBT är ersättningen till neurosedynskadade från neurosedynskadefonden. Denna ersättning är skattefri.

Denna skattefrihet är tänkt att underlätta så mycket som möjligt för de drabbade. Det finns även andra typer av skattefria ideella ersättningar som ingår i beräkningsunderlaget vid fastställande av KBT. Dit hör t.ex krigsskadeersättning som utbetalas av andra länder till dem som varit på koncentrationsläger under andra världskriget. Avsikten med denna skattefrihet har varit att så mycket som möjligt underlätta för de skadedrabbade. Det kan ifrågasättas om dessa ersättningar skall ingå i beräkningsunderlaget vid fastställande av KBT.

De statliga pensionsavtalen

De statliga pensionsavtalen innehåller tre pensionsperioder, 60–63 år, 63–65 år och 65–66 år. Dessutom finns fasta pensionsåldrar. Vid den övre gränsen måste vederbörande börja ta ut sin pension.

Pensionsberedningen föreslår på folkpartiets initiativ att regeln i lagen om anställningstrygghet (LAS) ändras till 67 från 65 år. Pensionsberedningen har också föreslagit att arbetsmarknadens parter bör göra motsvarande ändring i sina avtal, eftersom lagen är dispositiv. Det finns därför för närvarande inga hinder för en arbetsgivare att komma överens med sina fackliga organisationer om en högre gräns beträffande anställningstryggheten än vad som stadgas i LAS. Ingen arbetsgivare behöver således vänta på att riksdagen fattar en lag i enlighet med beredningens förslag. Statens arbetsgivarverk bör därför arbeta för att de statligt anställda skall ges rätt att arbeta fram till 67-årsdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Nuvarande regler om rätt till folkpension innebär att flyktingar som i pensionsåldern kommit hit och beviljas uppehållstillstånd inte förrän efter lång tid kan få svensk folkpension. De är i stället hänvisade till socialhjälp, vilket inte är tillfredsställande. Bestämmelserna om rätten till folkpension för utländska medborgare som får permanent uppehållstillstånd i Sverige bör därför ses över.

Retroaktiv rätt till vårdår

År 1982 beslutade riksdagen om rätt för småbarnsföräldrar att tillgodoräkna sig ATP-år för vård av egna barn. För den förälder som valt att stanna hemma hos barnen medan de är små eller som av andra orsaker inte kan få ett annat arbete eller kanske inte kan få barnomsorgen ordnad på annat sätt har rätten att tillgodoräkna sig ATP-år en mycket stor betydelse. Eftersom kravet för full pension är att man intjänat pensionspoäng under 30 år blir också ofta ofta följden den att företrädesvis kvinnor som ägnat sig åt vården av egna barn inte når upp till erforderliga 30 poängar. Detta får i sin tur den konsekvensen att pensionen för vederbörande reduceras. Det är därför ett rättvisekrav att de kvinnor som sedan ATP-systemet infördes vårdat egna barn nu får rätt till att retroaktivt ansöka om att få tillgodoräkna sig ATP-år enligt de regler som nu gäller. Frågan om hur rätten till vårdår skall tillgodoses bör utredas.

Pensionärernas avdrag

Pensionärernas extra avdrag bör inte trappas av mot vare sig löneinkomster eller rörelseinkomster. Regeringens förslag tar bara sikte på löneinkomster. Vi anser emellertid att förutsättningarna för extra arbetsinsatser efter uppnådd pensionsålder är särskilt goda för pensionerade hantverkare och egenföretagare. Även dessa bör alltså uppmuntras genom att det extra avdraget inte reduceras mot rörelseinkomster.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer och förtidspensionärer som är undantagna från ATP fr.o.m. den 1 juli 1990 ges rätt till pensionstillskott i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen beslutar att undantagandepensionärernas rätt till KBT fr.o.m. 1 juli 1990 skall grundas på de inkomster pensionärerna i verkligheten uppbär,
3. att riksdagen, under förutsättning av bifall till yrkande 1, för budgetåret 1990/91 under anslaget D 2. Folkpensioner anvisar 130 milj.kr. utöver regeringens förslag,
4. att riksdagen hos regeringen begär att pensionsberedningen får i uppdrag att överväga om KBT skall utgå efter samma regler i alla kommuner,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om att vissa ersättningar bör undantas från beräkningsunderlaget vid fastställande av KBT.

Mot. 1989/90
Sf344

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statliga pensionsavtal.¹]

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av bestämmelserna för erhållande av folkpension för utländska medborgare, som beviljats uppehållstillstånd i Sverige,

7. att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppgift att utreda och inkomma med förslag om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av egna barn,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pensionärernas avdrag.²]

Stockholm den 25 januari 1990

Barbro Sandberg (fp)

Sigge Godin (fp)

Maria Leissner (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

¹ 1989/90:A610

² 1989/90:Sk401